

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

УДК 801.8 + 811
ББК 81.2(4Укр)я5
Є27

Друк за ухвалою вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 7 від 26.12.2024 року)

Редакційна колегія:

Євтушина Т. О. – к.філол.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – технічний секретар;

Прокопенко Л. І. – к.пед.н., доц., завідувач кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – відповідальний редактор;

Босак Н. Ф. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін;

Горіна Ж. Д. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-
Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної
реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Є27 Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку: матеріали
Ювілейної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців (м. Одеса,
06-07 грудня 2024 р.) [Електронне видання]: зб. тез доп. / редкол. Т. О. Євтушина,
Л.І.Прокопенко, Ж.Д.Горіна, Н.Ф.Босак. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2024. 187 с.

У збірнику вміщено доповіді учасників Ювілейної Всеукраїнської науково-
практичної конференції молодих науковців «Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і
перспективи розвитку» (м. Одеса, 06-07 грудня 2024 р.). Матеріали збірника можуть бути
корисними для широкої філологічної аудиторії.

*За зміст тез, достовірність цитувань та оригінальність викладення матеріалу
відповідальність несуть автори*

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», 2024
© Автори статей, 2024

<i>Кириленко Анна</i> Інклюзивна освіта у ЗВО: сучасний стан і перспективи	51
<i>Климова Катерина</i> Прикладні аспекти вивчення стилістики на заняттях з ділової української мови (для нефілологічних спеціальностей ЗВО)	56
<i>Когуч Діана</i> Особливості функціонування метафори в медичній термінології	59
<i>Колотіліна Світлана</i> Творчі методи навчання фразеології на уроках української мови в ЗЗСО	64
<i>Крупеньова Тетяна</i> Онімний простір роману Дари Корній «Зворотний бік світів»: функційний аспект	68
<i>Крупеньова Тетяна, Поповкіна Катерина</i> Особливості формування культурної компетентності учнів на уроках української мови	74
<i>Крупеньова Тетяна, Якущенко Анна</i> Формування критичного мислення за допомогою інтерактивних методів навчання при вивченні дієслова	78
<i>Кучерява Оксана</i> Розвиток емоційного інтелекту під час викладання дисциплін мовно-літературної освітньої галузі	86
<i>Лифар Катерина, Попова Олена</i> Вправи та завдання для розвитку аудіювання на матеріалі шкільного підручника	89
<i>Любінець Анастасія</i> Росіянізми в медичній термінології: шляхи вирішення проблем	95
<i>Маценко Олеся</i> Роль розмовно-просторічної лексики в медичній мові: професійний підхід чи порушення мовних норм	99

Технології розвитку критичного мислення. Київ: Плеяди, 2016. 220 с. 4. *Пересунько Т. М.* Інноваційні технології навчання у розвитку творчих здібностей на уроках української мови та літератури. 2012. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/mova/8360/ 5. *Сучасний урок.* Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. /за ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К. 2004. С. 6-110.

Оксана Кучерява,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української філології і
методики навчання фахових дисциплін
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Анотація: У статті порушено проблему розвитку емоційного інтелекту в здобувачів освіти, запропоновано й описано систему вправ, що дозволяють підвищити емоційну грамотність здобувачів на заняттях з дисциплін мовно-літературної освітньої галузі.

Ключові слова: емоційний інтелект, система вправ, здобувачі освіти, мовно-літературна освітня галузь.

Abstract: The article deals with the problem of developing the emotional intelligence of students. A system of exercises is proposed and described.

Keywords: emotional intelligence, system of exercises, students, Modern Ukrainian language and literature.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У фокусі Нової української школи знаходиться питання емоційного інтелекту, яке розглядають у двох аспектах: 1) практика збагачення емоційного інтелекту здобувачів освіти, 2) готовність учителів/ викладачів дбати як про своє психічне здоров'я, так і своїх учнів. Значимість порушеного питання обумовлюється й тим, що емоційна грамотність належить до групи м'яких навичок (soft skills) і є важливою для успішної професійної діяльності, побудови здорових стосунків з іншими людьми. Як стверджує Д. Гоулман, «це головна здібність, що здатна впливати на всі інші вміння, допомагаючи або, навпаки, заважаючи їм» [1, 154].

Аналіз наукових досліджень, у яких розглянуто порушену проблему. У розумінні сутності й моделі емоційного інтелекту ми спирались на праці Дж. Маєра, П. Саловея, Д. Гоулмана. Поняття соціального або міжособистісного інтелекту як одного з важливих факторів розвитку особистості, її здібностей розкрито в наукових розвідках Р. Стернберга, Р. Торндайка, Дж. Гілфорда, Г. Гарднера та інших. До вивчення емоційного інтелекту звертались українські дослідники: О. Власова, Е. Носенко та Н. Коврига, О. Лящ, О. Саннікова, М. Шпак. Методичні розробки щодо розвитку емоційного інтелекту подано в навчальних посібниках І. Матійків,

Т. Котик, Г. Савонової та інших.

Мета статті – описати шляхи розвитку емоційного інтелекту здобувачів освіти на заняттях з дисциплін мовно-літературної освітньої галузі.

Викладення основного матеріалу. Загальновідомо, що емоційний інтелект – це здатність розуміти й керувати власними емоціями та емоціями інших. Дж. Маєр і П. Саловей у складі емоційного інтелекту виділяють п'ять категорій: 1. Усвідомлення власних емоцій (самосвідомість). 2. Управління емоціями. 3. Самомотивація, вміння контролювати емоції. 4. Вміння розпізнавати емоції інших людей (емпатія). 5. Соціальна компетентність [1, 94].

Відповідно до означених категорій виділяють систему вправ і завдань, що сприятиме емоційній активізації здобувачів освіти на різних етапах заняття або уроку: на етапі мотивації, визначення мети й завдань заняття, формулювання висновків, рефлексії; під час поточної мотивації на етапах сприймання й закріплення навчального матеріалу.

З опорою на структуру емоційного інтелекту розглянемо EQ-вправи й завдання, зокрема спрямовані на:

- вербалізацію емоційного стану;

- ☐ пошук «потoku натхнення», за Д. Гоулманом (мотиваційні і творчі вправи);

- ☐ асоціювання з позитивним досвідом (асоціативні вправи);

- ☐ розвиток емпатії;

- ☐ розвиток соціальних умінь.

Вправи на вербалізацію емоційного стану. Як підкреслює Дж. Хессон, «здатність визначати емоції й давати їм точну назву допоможе вам легше їх розуміти, передбачати та керувати почуттями й поведінкою — як своїми, так і інших» [2, 30]. Означена група вправ спирається на роботу здобувачів освіти зі словником емоцій, емоційно забарвленою лексикою, художніми текстами, творами мистецтва. Також пропонуємо такі інтерактивні завдання *«Незакінчене речення»*, *«Мова емоцій»*, *«Яке запитання приніс мені цей день?» тощо.*

Мотиваційні вправи. Позитивна мотивація надає впевненості й наполегливості в досягненні мети, подоланні труднощів, активізує. Такі вправи, як *«Хвилина тиші»*, *«Кошик для сміття»*, *«Усмішка по колу»*, *«Тепло душі»* займають одну-дві хвилини заняття, але дозволяють зняти напругу, переживання здобувачів освіти й налаштувати їх на подальшу продуктивну інтелектуальну діяльність. На етапі мотивації можна використовувати інтерактивні завдання: *«Дерево пророцтв»*, *«Цікавий факт»*, *«Натхненні рядки»*, опрацьовувати притчі, афоризми, крилаті вислови, прислів'я та обговорювати, які образи вони викликають у здобувачів освіти, пропонувати їм словесно або графічно передати свої почуття.

Творчі вправи допомагають віднайти потік натхнення, яке є необхідною умовою для засвоєння знань. «Прагнення до натхнення в процесі навчання – це один із найдієвіших способів використання емоцій з освітньою метою, адже він не суперечить людській природі» [1, 179]. Так мовні й мовленнєві вправи на заняттях

з української мови корисно доповнювати творчими завданнями. Специфіка дисциплін мовно-літературного циклу також дозволяє звернути увагу здобувачів освіти на такі види творчих робіт: вести щоденник емоцій; навчитись фіксувати цікаві думки для натхнення; укласти й доповнювати відповідно до різних емоційних станів збірник цитат, афоризмів, які потім використовувати як афірмації; готувати творчі хвилинки, наприклад, написати мініесе. Або пропонувати *арттехніки* для розуміння й вираження свого емоційного стану («*Колаж гарного настрою*», «*Намалюй за хвилину*», «*Колір емоцій*», «*Словесний малюнок*»). Крім того, у збагаченні емоційного досвіду важливу роль відіграють твори мистецтва (живопис, музика), художні твори, театр, кіномистецтво.

Цікаво, що «відтінків емоцій набагато більше, ніж слів на їх позначення» [1, 489], тому мовленнєво-творчі завдання гармонійно доповнюють *лексикографічні дослідження*. Спираючись на поєднання слова й різних видів мистецтва, вони дозволяють заглибитись у систему емоційних зв'язків.

Робота зі словником емоцій. У «Словнику емоцій та почуттів» розкрито назви груп емоцій та охоплювані ними настрої, почуття, комбінації емоцій. Словникові статті містять тлумачення, список синонімів або антонімів, ілюстративний матеріал, як-от: «Сум – смуток, спричинений розчаруванням, втратою чи іншою бідою. Синоніми: смуток, журба. Антонім: радість. Міль їсть одежу, а смуток серце. Не потурай журбі: вона тебе ножем під серце, а ти їй під ніс перцю!» (О. П. Глазова. Словничок назв почуттів. Українська мова. 5 клас). *Лексикографічні вправи* можна пропонувати як перший крок у розвитку вмінь описувати емоції, визначати елементи, з яких складається емоція, розуміти їх значення. Увага до слова, його семантики, експресивно-емоційного забарвлення, образності, символічності позитивно впливає на емоційну сферу людини, а збагачення й уточнення словника емоцій забезпечує формування вмінь усвідомлювати й характеризувати власні емоції та емоції інших.

Вправи на розвиток емпатії, яка є «найважливішою в колекції «навичок роботи з людьми»» [Гоулман, 2020: 93]. Наприклад: якщо студенти/ учні відчувають труднощі у виконанні вправи, розв'язанні проблемної ситуації, ми можемо запропонувати їм допомогти один одному («*Корисна порада*», «*Помінятися місцями*»). На заняттях з літератури пропонуємо здобувачам освіти творчі мовленнєві розминки: «Які емоції переживає герой?», «Про що говорить обличчя / рухи героя?», «Що викликало емоційний стан героя?»; усно продовжіть речення «Мій герой відчуває ...».

Для розвитку *соціальних умінь* у здобувачів освіти на практичних заняттях слід віддавати перевагу різним видам командної роботи, зокрема організовувати проєктну діяльність, диспути, дискусії, пропонувати ситуативні або проблемні завдання тощо. Працюючи в команді (парах, трійках, четвірках), студенти / учні вчаться знаходити спільну мову, слухати, переконувати один одного, інтерпретувати реакції та почуття інших, гуртуватись навколо спільної ідеї, тобто розвивають здібності до міжособистісного спілкування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Емоційний інтелект входить до складу гнучких навичок і є важливою складовою сучасної освіти. Його розглядають як серйозний чинник активізації розумової і пізнавальної діяльності здобувача освіти. EQ-вправи й завдання допомагають створити належний психологічний та емоційний комфорт на уроці або занятті в ЗО. Тому ми й надалі плануємо готувати методичні матеріали щодо розвитку емоційного інтелекту на заняттях з дисциплін мовно-літературної освітньої галузі.

Література

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віва, 2020. 512 с. 2. Хессон Джил. Кишенькова книжка емоційного інтелекту: невеличкі вправи для інтуїтивного життя / пер. з англ. Є. Бондаренко. Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2023. 176 с.

Катерина Лифар,

*Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
4 року навчання філологічного факультету освітніх технологій
Київського національного лінгвістичного університету*

Олена Попова,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української філології
Київського національного лінгвістичного університету*

ВПРАВИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ АУДІЮВАННЯ НА МАТЕРІАЛІ ШКІЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА

Анотація: У статті розглянуто поняття аудіювання з психологічного та методичного погляду. Визначено, що робота над вдумливим слуханням має бути складовою кожного уроку української мови. Запропоновані типи та види навчальних завдань для розвитку аудіювання шестикласників на основі текстів шкільного підручника.

Ключові слова: аудіювання, вдумливе слухання, дотекстові завдання, післятекстові завдання, уроки української мови, шкільний підручник.

Abstract: The article examines the concept of listening comprehension from psychological and methodological perspectives. It is determined that the development of attentive listening should be an integral part of every Ukrainian language lesson. At the practical level, we propose a number of exercises for different levels and complexity to develop listening comprehension skills.

Key words: listening comprehension skill, thorough listening, methodology, pre-text tasks, post-text tasks, Ukrainian language lessons, school textbook.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна українська освіта впроваджує компетентісно орієнтоване навчання. Предмети мовно-літературної освітньої галузі покликані забезпечити розвиток компетентного мовця і читача. Сприймати усну інформацію є одним з обов'язкових результатів навчання учнів, визначених Державним стандартом, що передбачає спеціальну організацію роботи на уроках, вибір доцільних форм та видів робіт учнів на уроках української мови. Вважають, що

Наукове видання

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06-07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Збірник тез доповідей

Рецензенти:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Технічний секретар – Тетяна Євтушина

Формат 60х90/16.

УМ.-ДРУК. АРК. 6